

Laulun opetuksen vertailua kansanmusiikin ja pop/jazz-musiikin suuntautumisissa

Emmi Kuittinen

**Pedagoginen opinnäytetyö
Kesäkuu 2009**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä KUITTINEN, Emmi	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö (7 op)	
	Sivumäärä 14	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Laulun opetuksen vertailua kansanmusiikin ja pop/jazz-musiikin suuntautumisissa		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja PYLKKÄ, Outi		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Työssä pyrittiin selvittämään, millaisia opetusmenetelmiä laulun opetuksessa on kansanmusiikin ja pop/jazz-musiikin suuntautumisissa. Näiden kahden suuntautumisen opetusmenetelmiä haluttiin myös vertailla. Tärkein aineisto työssä oli kaksi haastattelua. Haastateltavat olivat musiikkipedagogiopiskelijoita ammattikorkeakoulussa ja heidän pää- ja sivuaineenaan oli laulu kansanmusiikin ja pop/jazz-musiikin suuntautumisissa. Lisäksi työssä kerrottiin kansanmusiikin ja pop/jazz-musiikin opetuksesta, ja lopussa oli kirjoittajan omaa pohdintaa.</p> <p>Työssä selvisi, että laulun opetuksella kansanmusiikin ja pop/jazz-musiikin suuntautumisissa on enemmän yhtäläisyyksiä kuin eroja. Haastateltavat pitivät tärkeänä kaiken laulun läpäisevää peruslaulutekniikkaa. Opettajissa arvostettiin ammattitaitoa, laaja-alaisuutta ja suvaitsevaisuutta. Molemmissa suuntauksissa on nähtävissä kognitiivista oppipoikakoulutusta. Suurimmiksi eroiksi suuntautumisten välillä nousi kuulonvarainen oppiminen, jota käytetään kansanmusiikissa pop/jazz-musiikkia enemmän sekä tyyliseikat.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Laulaminen, kansanmusiikki, pop/jazz-musiikki, opetusmenetelmät		
Muut tiedot		

Author KUITTINEN, Emmi	Type of Publication Diploma project (7 ECTS credits)	
	Pages 14	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Comparison of teaching in singing between folk music and pop & jazz music		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor PYLKKÄ, Outi		
Assigned by		
Abstract <p>The purpose of this project was to find out the singing teaching methods in folk music and pop & jazz music. It was also meant to compare the methods between these two genres. The most important research material were two interviews. The interviewees were music pedagogy students whose main subject is singing folk music and pop & jazz music. There was also a chapter about teaching in folk music and in pop & jazz music in general, and at the end there was some author`s consideration.</p> <p>It was found out in the project that the teaching in folk music and in pop & jazz music has more commonalities than differences. The interviewees thought it was really important that regardless the genre, singing has the same basic technique. They respected teachers who were professional and tolerant. In both genres can be seen the cognitive apprentice education. The biggest difference between the genres was the learning by hearing which is used in folk music even more than in pop & jazz music.</p>		
Keywords Singing, folk music, pop & jazz music, teaching methods		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	2
2 KANSANMUSIIKIN JA POP/JAZZ-MUSIIKIN OPETUS	3
2.1 Kansanmusiikin opetus Suomessa	3
2.2 Pop/jazz-musiikin opetus Suomessa	4
3 MUSIIKKIPEDAGOGIOPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA.....	5
3.1 Kansanmusiikkiopiskelijan kokemuksia.....	5
3.2 Pop/jazz-opiskelijan kokemuksia	8
3.3 Laulutunnin rakenne	10
3.4 Kognitiivinen oppipoikakoulutus.....	10
4 POHDINTA	11
LÄHTEET	13
LIITE 1. HAASTATTELUPOHJA	14

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus vertailla laulun opetusta kansanmusiikin ja pop/jazz-musiikin suuntautumisvaihtoehdoissa. Aihe kumpusi omasta kiinnostuksestani: Opiskelen kansanmusiikkilinjalalla laulupedagogiksi Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa. Pop/jazz-laulua olen harrastanut aikaisemmin musiikkiopistossa. Minulla on kuitenkin varsin vähän tietoa pop/jazz-laulun opiskelusta ammattimaisesti. Halusin selvittää työssäni, miten paljon yhteistä ja mitä omaa kahden eri tyylilajin opetuksessa on. Erityisesti minua kiinnosti opettajien käyttämät opetusmenetelmät.

Tämän työn tärkein materiaali ovat tekemäni haastattelut. Yritin suhtautua haastattelussa aiheeseen kuin en tietäisi siitä mitään. En halunnut omien ennakkokäsitysteni vaikuttaa liikaa asiaan. Valitsin kaksi haastateltavaa. Ensimmäinen opiskelee ammattikorkeakoulussa pääaineenaan kansanlaulua ja sivuaineenaan pop/jazz-laulua. Toinen taas pääaineenaan pop/jazz-laulua ja sivuaineenaan kansanlaulua. Molemmat valmistuvat musiikkipedagogeiksi. Halusin, että haastateltavat pystyvät tekemään vertailua sen lisäksi, että kertovat omasta opiskelustaan. Haastateltavat ottivat aiheen vakavasti ja oikeasti yrittivät löytää eroja ja yhtäläisyyksiä. Yhtäläisyydet tulivat ensimmäisenä mieleen. Eroavaisuuksia tuntui olevan eniten eri musiikkityyleissä. Loppujen lopuksi minulle tuli tunne, että pop/jazz-laulua ja kansanlaulua ei voi tarkasti rajata ja lokeroida. Yhtäläisyyksiä ja eroja on jo saman genren sisällä opettajasta riippuen.

Klassinen laulu jäi tästä vertailututkimuksesta pois, koska halusin rajata aiheen suhteellisen pieneksi. Pop/jazz-laulu ja kansanlaulu oli helppo valita vertailtaviksi, sillä minulla oli jo haastateltavat valmiiksi mielessä. Koen myös lauluteknisesti pop/jazz-laulun ja kansanlaulun toisilleen läheisiksi. Pop/jazz-musiikin juuret ovat kansanmusiikissa. Toisaalta nykypäivän kansanlaulajat ovat kasvaneet täysin populaarikulttuurin keskellä. Väittäisin, että se myös kuuluu äänenkäytössä. Lisäksi sekä kansanmusiikin että pop/jazz-musiikin opetus on verrattain nuorta Suomessa.

Ensin kerron työssäni kansanlaulun ja pop/jazz-laulun opetuksesta ja niiden historiasta. Sen jälkeen paneudun haastatteluihin ja analysoin niitä. Lopussa on vielä pohdintaa

aiheesta. Käytän tässä työssä termejä *kansanlaulu*, joka tarkoittaa siis laulun opiskelua kansanmusiikkilinjalla ja *pop/jazz-laulu*, joka on laulun opiskelua pop/jazz-linjalla.

2 KANSANMUSIIKIN JA POP/JAZZ-MUSIIKIN OPETUS

2.1 Kansanmusiikin opetus Suomessa

Kansanmusiikki oli unohtumassa arkistonauhoille, kunnes 1960-luvulla se alkoi nostattaa suosiotaan. Vuonna 1968 perustettiin Suomen pelimanniyhdistys, josta vuonna 1980 tuli Suomen kansanmusiikkiliitto. Myös ensimmäinen Kaustisen kansanmusiikkifestivaali pidettiin vuonna 1968. (Ylönen-Viiri 2008.) 1970-luvulla harrastajien määrä alkoi kasvaa ja uusia pelimanniryhmiä perustettiin. Voidaan puhua jopa kansanmusiikin kulta-ajasta. (Vantaan kansanpelimannit ry.) Kansanmusiikki tuli myös Sibelius-Akatemialle 1970-luvulla koulumusiikin erikoistumiskurssina. Oma osasto perustettiin vuonna 1983. (Pajamo 2007, 221.) Sibelius-Akatemian kansanmusiikin koulutusohjelma on ollut jatkuvan kehityksen alaisena, sillä koulutusohjelman sisältö on täytynt saada palvelemaan nimenomaan kansanmusiikkia. Ensimmäinen opetussuunnitelma oli vielä varsin painottunut klassiseen musiikkiin. (Pajamo 2007, 221–222.) Aluksi kansanlaulu ei voinut olla edes pääaine. Varsinkin klassisissa piireissä oudoksuttiin, voiko kansanlaulua edes opiskella, koska kaikkihan voivat laulaa kansanlauluja. (Nissilä 2002.) Kansanlaulun opettajat ovat saaneet haalia opetusmateriaalinsa itse – yhtään ainutta kansanlaulun oppikirjaa ei ole tehty. Kansanlaulajat hyödyntävät klassisen laulun ja pop/jazz-laulun oppaita. Tärkeä opas laulamiseen ovat arkistonauhat. Kansanlaulun opiskelu lähtee hyvän laulutekniikan hallitsemisesta, kuten mikä tahansa muukin laulu. Tavoitteena on löytää ihmisen oma, luonnollinen tapa laulaa. Myöhemmin opinnoissa voidaan lähteä harjoittelemaan niin sanottuja etnisiä äänenmuodostuksia. Näissä esimerkkinä ovat erilaiset kansanlaulun äänenkäyttötavat. Pohjana täytyy olla kuitenkin hyvä tekniikka. Ennen vanhaan ihmisillä oli luonnostaan hyvä yhteys kehoonsa, sillä he tekivät ruumiillista työtä. Siksi he osasivat laulutekniikan luonnostaan. Toki tärkeää on ollut myös vanhempien ja kokeneempien laulajien matkiminen. Kansanlaulu on ollut

kuulonvaraista perinnettä, jota vasta kansanmusiikin tallentajat ovat kirjoittaneet musiikkiin. Myös nykypäivän kansanlaulun opiskelussa kuulonvaraisuus on tärkeää.

2.2 Pop/jazz-musiikin opetus Suomessa

Pop/jazz-musiikin koulutus alkoi Suomessa Oulunkylän Pop & Jazz opistossa vuonna 1971. Sittemmin opiston nimeksi vaihtui Pop & Jazz konservatorio. Vuonna 2000 konservatoriosta erkaantui ammattikorkeakoulu Stadiaan oma koulutusohjelmansa. (Wikipedia 2009.) Sibelius-Akatemiassa jazzmusiikin opetus alkoi vuonna 1983 (Pajamo 2007, 218). Myös pop/jazz-laulun opiskelijat joutuivat pitkään ammentamaan oppinsa muista lähteistä. Laulajat ovatkin soveltaneet klassisen musiikin ja puhetaidon oppeja. Ensimmäinen suomenkielinen pop/jazz-lauluopas ilmestyi vuonna 1997. (Hautamäki 1997, 5.) Vuonna 1997 on myös alkanut pop/jazz-musiikin opetus Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, musiikin koulutusohjelma). Pop/jazz-laulun alkutaival oli klassisen musiikin soveltamista, mutta viime vuosina erilaiset pedagogiset suuntaukset ovat alkaneet huomioida myös pop/jazz-laulun omat tarpeet (haastateltava B 2008). Esimerkiksi Catherine Sadolinin kehittämä ”Complete Vocal Technique” on saavuttanut suurta suosiota. Periaatteessa kuka tahansa laulaja voi hyötyä tästä tekniikasta, mutta ennen kaikkea siinä on huomioitu pop/jazz-musiikin tyylit. Tekniikassa otetaan huomioon, mitä pop/jazz-musiikin tyylisuuntaan lauletaan ja miltä korkeudelta, ja käytetään ääntä sen mukaan. Laulamisen ei tarvitse olla vain kaunista, vaan erilaiset äänenkäyttötavat sallitaan. (Sadolin 2000.) Myös pop/jazz-laulu lähtee liikkeelle hyvästä perustekniikasta (haastateltava B 2008). Laulajan oppaan teemoja ovatkin esimerkiksi ääni-instrumentti ja sen rakenne, äänen toimintahäiriöt, rentous, hengitys ja tuki, tyylinmukaisuus ja esiintyminen (Hautamäki 1997).

3 MUSIIKKIPEDAGOGIOPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA

Haastateltavina oli kaksi musiikkipedagogiopiskelijaa Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulusta. Ensimmäinen opiskelee laulua kansanmusiikkilinjalta ja toinen pop/jazz-linjalta. Haastateltavat suostuivat mukaan mielellään. Minulla oli valmiina haastattelupohjat, joita yritin mahdollisimman tarkkaan noudattaa. Välillä kuitenkin tartuin johonkin haastateltavan sanomaan asiaan, ja kyselin siitä tarkemmin. Haastattelut kestivät noin puoli tuntia. Haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi puhun heistä vain haastateltava A ja B:nä.

3.1 Kansanmusiikkiopiskelijan kokemuksia

Haastateltava A opiskelee kansanlaulua ammattikorkeakoulussa. Hän on aloittanut lauluopintonsa konservatorion pop/jazz-linjalta, josta valmistui muusikoksi. Kansanmusiikkikurssien innoittamana hän kuitenkin vaihtoi kansanmusiikkilinjalle. Tänä syksynä pop/jazz-laulusta on taas tullut hänelle sivuinstrumentti ammattikorkeakouluun. Haastateltavan mielestä kaiken laulamisen pohjana on sama tekniikka.

Joo, siis kyllä tosi paljon on ollu samoja asioita, että ku se perus semmonen laulutekniikka se äänenpäästö ja se et laulat rennosti mutta aktiivisesti ja sulla on se tuki käytössä ja osaat hengittää ja tämmöset jotenkin niin perus perusasiat et ne on ihan kuitenkin semmosia samanlaisia et minä uskon että myös klassisen laulun tunneilla on hirmu paljon samaa.
(haastateltava A 24.11.08)

Haastateltavan mielestä kansanlaulun opiskelussa haetaan enemmän ääripäitä. Konservatorion pop/jazz-laulutunneilla hänen mielestään haettiin kiinteää, eteen sijoitettua ääntä. Haastateltava tosin myös arvelee, että ehkä yksipuolinen soundi-maailma johtui myös hänen omasta silloisesta ääni-ihanteestaan.

--että kun kuuntelee esimerkiks pop/jazz-musiikin sellasia mitä pidetään semmosina isoina niminä, niinku jotain Aretha Franklinia tai Steve Wonderia, et nehän laulaa tosi semmosella kiinteellä maskisoundilla ja sitten jotenkin helposti jää jotenkin semmonen ajatus että tämä ois se mihin pitää pyrkiä.

Haastateltava myös arvelee, että ensin on yritetty saavuttaa jonkinlainen perustekniikka ennen kuin on alettu harjoitella muita soundeja.

Mutta totta kai se on aina vähän semmonen harrastelijalaulajan merkki jos on hyvin semmonen ohkanen ääni, niin silloin se tilanne on yleensä semmonen että ei käytä sitä tukea ollenkaan ei saa siitä

kropasta tukea laulamiseen. Että silloin varmaan tutkintoraatien palautteessa haettiin nimenomaan sitä että käytä nyt herran tähän sitä koko kroppaa siihen laulamiseen.

Ammattikorkeakoulun sivulaulutunteihin haastateltava on ollut varsin tyytyväinen; nykyinen opettaja arvostaa erilaisia äänenkäyttötapoja. Haastateltavan mielestä merkittävämpi tekijä laulutunneissa onkin opettaja kuin tyyli. Hänellä on ollut kaksi pop/jazz-laulun opettajaa ja kolme kansanlaulun opettajaa. Opettajissa on eroja molemmissa tyyleissä esimerkiksi siinä, teettävätkö he aluksi lämmittelyharjoituksia. Kansanlaulun opettajista yhdeltä haastateltava oli suorastaan saanut pyytämällä pyytää lämmittelyharjoituksia aamutunneilla. Yhden kanssa taas kulki läpi vuoden samat harjoitukset, joita toistettiin läpi vuoden. Kolmas otti mukaan myös fyysisiä harjoituksia, koko kehon lämmittelyä. Myös pop/jazz-laulun opettajat aloittavat tuntinsa eri tavalla. Konservatorion opettaja teki perinteisiä harjoituksia. Ammattikorkeakoulun opettaja taas kysyy opiskelijalta, millaisiin harjoituksiin olisi tarvetta.

--jos mä sanon ite, että pikkusen on semmonen limaa kurkussa -olo ja semmonen ni kyl me monesti avataan sitä ääntä, mutta sitten jos on semmonen olo että lähetään vaan laulamaan, niin sit lähetään ja molemmat tietää, että ku sitä ei mitenkään avattu sitä ääntä että alotetaan silleen vähän varovaisemmin ettei heti lähetä revittämään.

Haastateltava on kokenut tämän hyväksi systeemiksi: Tunnit ovat iltaisin, joten ääntä on joutunut jo päivän mittaan käyttämään. Molemmat myös ammattilaisina tietävät, ettei äänen heti edes tarvitse olla auki.

Kappaleiden opettelu pop/jazz-laulun ja kansanlaulun tunneilla on hieman erilaista. Konservatoriolla kappalevalintoja ohjasi tutkinto-ohjelmisto – yhteen tutkintoon tuli opetella tietty määrä erilaisia kappaleita. Opettaja antoi usein nuotin, josta kappale opeteltiin. Hän myös laulatti paljon sellaista materiaalia, jota oli itse laulanut. Ammattikorkeakoulun sivuinstrumentissa ei ole tiukkoja ohjelmistovaatimuksia, joten sivulaulutunneilla on laulettu lähinnä haastateltavan valitsemia kappaleita. Opettaja on antanut myös nuotteja, joista on valittu sopivia kappaleita.

Kansanlaulutunneilla yleisin tapa opetella kappaleita on kuunnella arkistonauhoja. Jonkun verran opettaja on myös laulanut eteen, mutta useimmiten korvakuulolta opettelu tapahtuu nauhalta. Arkistonauhoilta opetteluun tottuminen vei oman aikansa pop/jazz-muusikoksi valmistuneelta haastateltavalta.

--että täältä nyt kuunnellaan näitten mummojen laulua ja valitaan sieltä sitten ja muistan et se itelle tuntu silloin tosi niinku vieraalle ja kummalliselle et siel joku mummo määkyy epävireisesti ja sit sitä pitää niinku matkia.

Haastateltava puhuu myöhemminkin kansanlaulun yhteydessä *matkimisesta*. Siitä, että halutaan omaksua täysin jonkun kansanlaulajan tyyli. Pop/jazz-laulussa hän ei tällaisesta opettelumetodista kerro.

Kansanlaulutunneilla ei virallisesti ohjelmistoa kerätä, mutta näilläkin tunneilla on omat vaatimuksena siitä, mitä kaikkea pitäisi laulaa. Ensin haastateltava teki arkaaisen tutkinnon, johon hänen tuli opetella erilaisia vanhan perinteen tyylejä: runolaulua, joikuja ja itkuvirsiä. Seuraavana vuonna vuorossa oli uuden perinteen tutkinto, johon kuului muun muassa rekilauluja, mustalaislauluja ja polkkaa.

Yhteistä haastateltavan mielestä kansanlaulun ja pop/jazz-laulun opiskelussa on hyvän perustekniikan saavuttaminen. Hänen mielestään myös kaikki laulaminen on tarinankerontaa.

--se laulu on kuitenkin sitä tarinankertomista ja tulkintaa, ihan sama laulanko minä jotain runolaulua vai laulanko minä jotain 2000-luvun rokkihittiä, niin kuitenkin siinä aika paljon kyse siitä että mitä sinä oot nyt sanomassa, mikä on sun läsnäolo ja sinun suhde tähän lauluun.

Myös molempien laulutunneilla on varsin samanlaista. Ensin tehdään alkulämmittelyt ja äänenavaukset, vähän opettajasta riippuen, ja sitten mennään itse ohjelmistoon. Haastateltava kuvailee kansanlaulutuntiaan:

Et oikeastaan tosi sama ku pop/jazz-laulutunneillakin, et minä laulan ja opettaja antaa palautetta.

Haastateltavan mielestä äänenkäyttötavat ovat tyyleissä erilaisia. Hän on kokenut, että kansanlaulussa haetaan enemmän äänenkäytön ääripäitä ja pop/jazz-laulussa on enemmän ihanteena kaunis ääni.

--semmonen äänen oikein tosi rajojen ääripäitten hakeminen, se on minusta hirmu ominaista nimenomaan kansanlaululle, koska kaikenlaiset luonnonkansat ja tämmöset kansanlaulut ne on jotenkin pitäny sisällään tosi erikoisia ääniä ja tapoja käyttää sitä ääntä. Siinä missä pop/jazz-musiikki on aika semmonen...et siin on aika sellanen kanonisoitu sääntö, et mikä nyt on sitä kaunista tai hyvää laulua.

Erottava tekijä on myös jo edellä mainittu matkiminen – vaikka pop/jazz-laulussa on tietyt ihanteet, ei opiskelijan ole tarvinnut siellä ikinä matkia kenenkään toisen laulua ja kuulostaa joltain toiselta. Haastateltava myös korostaa opettajan ammattitaitoa. Jos opettaja on omista taidoistaan epävarma, saattaa se näkyä outoina rajoituksina laulutunneilla. Haastateltavalla on kokemuksia kansanlaulun opettajasta, joka ei olisi halun-

nut laulaa tunneilla ruotsalaisia kansanlauluja, koska hänen mielestään suomalaisten pitäisi vaalia suomalaista perinnettä. Toisaalta haastateltava tietää myös pop/jazz-puolelta tapauksen, jossa opettaja kehotti opiskelijaa olemaan laulamatta espanjan- tai portugalinkielisiä lauluja, koska opiskelija ei osannut näitä kieliä täydellisesti.

3.2 Pop/jazz-opiskelijan kokemuksia

Haastateltava B aloitti laulutunnit musiikinopettaja-opintojensa yhteydessä. Laulutunnit olivat periaatteessa klassisia, mutta käytännössä opiskelijat lauloivat paljon kevyttä materiaalia, jota myös koulun musiikkitunneilla lauletaan. Pop/jazz-lauluopinnot alkoivat konservatoriossa vuonna 2002 ja jatkuivat vielä ammattikorkeakoulussa. Kaksi vuotta ammattikorkeakoulussa opiskeltuaan haastateltava otti sivuaineekseen kansanlaulun. Pop/jazz-laulussa opettajia on ollut monia, haastateltava ei muista tarkkaa lukumäärää ja kansanlaulussa on ollut kolme opettajaa.

Myös haastateltava B kertoo, että äänenavaukset ja lämmittelyt ovat opettajakohtaisia. Samantyyllisiä harjoituksia on tullut molemmilla tunneilla vastaan. Nykyään harjoituksia tehdään tunneilla yhä vähemmän, koska haastateltava on opinnoissaan jo niin pitkällä, että tietää itselleen hyvät harjoitukset ja tekee ne ennen tuntia. Omilla pääainetunneilla ja pop/jazz-laulutunneilla puhutaan myös opettamisesta – haastateltava on valmistumassa musiikkipedagogiksi, joten lauluopettajalta saa myös vinkkejä, miten opettaa.

Kappaleiden opettelussa on haastateltavan mielestä pop/jazz-laulun ja kansanlaulun suurimmat erot. Pop/jazz-laulussa kappaleita opetellaan kuuntelemalla joko levyä tai opettaja demonstroi itse. Varsinainen opetteluvaihe tehdään itsenäisesti ja tunneilla keskitytään hienosäätöön. Vaikka kappaleita kuunnellaan muiden esittäminä, varsinaisesta matkimisesta ei ole kyse.

Ja sitten niinku tunnilla nyt voidaan vielä kuunnella ja tarkistella sieltä asioita, mut et se on niinku se, et tavallaan löytää sen kappaleen idean ja tunnelman ja tyylin ja myöskin vähän et miten siinä ääntä käytetään ja näin, niin se on kevyessä musiikissa.
(haastateltava B 5.12.08)

Kansanlaulutuntien opiskelumetodia haastateltava kuvailee vieläkin kuulonvaraisemmaksi kuin pop/jazz-laulutuntien. Pop/jazz-laulussa kuuntelun tukena on aina nuotti, mutta kansanlaulussa näin ei välttämättä ole.

No se oli se järkytys mulle alkuun, kun ei oo lapun lappua eessä. Eli tosi paljon enemmän kuulonvaraisesti kuitenkin. Että joihinkin kappaleisiin oli nuotteja ehkä, hyvin viittellisiä saatto olla, sitte myöski saatettiin kirjottaa sanat, jos ne oli jollakin eri kielellä tai sellasta joka ei vaan pysyny mielessä, niin sanat mutta ne melodiat ja tommoset tosi korvakuulolta opeteltiin. Ja se mikä onkin ehkä se ero just, et pop/jazz-laulussa enemmän sitä hienosäättöä tehään niinku korvakuulolta sitte. Et tavallaan ne biisien ne rakenteet, melodiat ja sanat, opetellaan ensin silleen raa`asti paperista tai jotakin. Ja sen jälkeen aletaan kuuntelemaan, et minkälaisella soundilla se laulaa tai miten se lausuu tuon sanan. Mutta sitten taas kansanlaulussa se oli kokonaan heti alusta pitäen, niinku se, tavallaan se opettajan malli tai äänitteeltä kuultu malli.

Myös haastateltava B puhuu vain kansanlaulun yhteydessä *matkimisesta*.

--että kansanlaulussa on just ehkä enemmän se kuulonvaraisuus ja silleen matkimalla oppiminen.

Toisin kuin haastateltava A:n, haastateltava B:n mielestä molemmissa laulutyyeissä on ääripäiden äänenkäyttöä. Kansanlaulutunneilla ei tullut yllätyksiä, vaan äänenkäyttötavat olivat pop/jazz-laulutunneilta tuttuja. Tosin käyttöyhteydet olivat erilaisia. Haastateltava B kertoo, että hänen aloittaessaan pop/jazz-lauluopintoja konservatoriolla ihan teena oli vielä kaunis ääni. Hän kuitenkin kokee, että pop/jazz-laulun opetus on mennyt eteenpäin. Opetukseen on siirtynyt asioita, joita on koko ajan kuultavissa esimerkiksi rock-musiikissa.

--et tää uudempi polvi, joka on ehkä vähän enemmän opiskellu itekin asioita vähän toiselta kantilta, niin heillä niinku on jo sitä taitoa, minkä kuulee koko ajan tuolta radiosta ja joka paikasta miten sitä ääntä käytetään. Mutta et alkuun silloin kun mä menin laulutunneille, musta tuntu et se oli enemmän semmosta kauniisti laulamista. Ja sitten vasta niinku myöhemmin on sekä ite kantapään kautta oppimalla että niinkun uudempien opettajien, myöhäsempien opettajien kanssa on sitten löytyny niinku sitä särääkin ääneen sitten.

Äänenkäytön peruslähtökohta on molemmissa laulutyyeissä haastateltava B:n mielestä sama:

Et pyritään jotenkin niinku löytämään se oma terve luonnollinen ääni, mutta että se on myöskin monipuolinen sitte, että ei niinku jäädä tavallaan siihen vaan rohkeasti myös niitä ääripäitä.

Myös haastateltava B mainitsee tarinankertomisen tärkeyden sekä pop/jazz- että kansanlaulussa.

--sitten tietysti sisältö, sanojen merkitys tosi paljon, koska niinku kappaleet aika pitkälti mennee sanarytmien mukaan, miun kokemuksen mukaan molemmissa. Se on tärkeätä, että niinku tuodaan se tarina jotenkin esille. Ja sitä myöten tietynlainen puheenkaltaisuus, tietysti se riippuu vähän musiikkityylistä.

Haastateltava B kertoo, että pop/jazz-laulussa on yleensä edes pianisti säestämässä, usein jopa kokonainen yhtye. Näin ei kuitenkaan ole välttämättä kansanlaulussa, joka lähtökohtaisesti on säestyksetöntä. Haastateltava esitti sivuainetutkintonsa kokonaan yksin laulamalla.

3.3 Laulutunnin rakenne

Katri-Helena Rautiaisen tutkimuksessa Laulutunnin ulkoinen ja sisäinen rakenne selvitetään Aksel Törnuddin (1874–1923) ja Wilho Siukosen (1885–1941) työtä seminaarien ja kansakoulujen laulunopetuksen kehittäjinä. Vaikka kyse on siis kansakoulun ryhmäopetuksesta, on jo Törnuddilla ollut samantyylinen rakenne laulutunnissa, josta haastateltavat kertovat. Törnuddilla tunti jakautui kolmeen osaan: äänenmuodostusharjoitukseen, vanhan kertaukseen ja uuteen lauluun. (Rautiainen 2003, 121.) Malli pop/jazz- ja kansanlaulutunteihin on varmasti saatu muilta musiikkitunneilta ja ennen kaikkea klassisilta laulutunneilta. Aluksi sekä pop/jazz- että kansanlaulutunneilla tehdään alkulämmittelyjä ja äänenavausharjoituksia, opettajasta ja opiskelijan tarpeista riippuen. Sitten mennään itse kappaleeseen, jota opiskelija on yleensä valmistellut jo kotona. Opettaja antaa kappaleesta palautetta ja sen yksityiskohtia aletaan hioa. Myös keskustelut opettajan kanssa ovat tärkeitä. (haastattelut 24.11.08 ja 5.12.08.) Myös Törnuddin tunnin loppuun on merkitty ”päättävä keskustelu” (Rautiainen 2003, 121).

3.4 Kognitiivinen oppipoikakoulutus

Musiikin opiskelu on perinteisesti tapahtunut mestari-kisälli-menetelmällä: taitavampi ja kokeneempi muusikko on ohjannut opiskelijaa. Oppiminen on pitkälti perustunut matkimiseen. Haastateltavat puhuivat juuri kansanlaulun opiskelun yhteydessä matkimisesta. Onko siis kansanmusiikin opiskelu vain behavioristista matkimista, jossa ei ole sijaa opiskelijan omalle ajattelulle? Varsinkin, kun opettaja ei välttämättä olekaan mestari, vaan mestari saattaa olla arkistonauha, jonka kanssa ei voi kommunikoida. Kognitiivinen oppipoikakoulutus mahdollistaa kuitenkin perinteisen mestari-kisälli-asetelman myös modernissa opetuksessa. Opettaja on paitsi mestari myös valmentaja, joka antaa vihjeitä, tukea ja palautetta (Jyväskylän ammattikorkeakoulu; Pylkkä 2007). Haastateltujen perusteella myös pop/jazz-laulun opetuksessa opettaja voidaan nähdä valmentajana, jonka kanssa keskustellaan erilaisista ratkaisuista. Kognitiivisessa oppipoikakoulutuksessa reflektio on tärkeää, ja opiskelijaa myös ohjataan arvioimaan omaa suoritustaan ja vertaamaan sitä ekspertin ratkaisuihin (Jyväskylän ammattikorkeakoulu; Pylkkä 2007). Kun opiskelija lähtee matkimaan jotain mestaria nauhalta, hän oikeastaan etsii omaa tapansa laulaa tuon mestarin tyyllillä. Jotta mestarin tyylin voisi omaksua, täytyy

siihen ensin perehtyä matkimalla. Vähitellen opiskelija omaksuu tyylin itselleen ja voi laulaa muutakin materiaalia tuon mestarin tyylillä kuin mahdollisesti yhden ainoan kappaleen, jonka on nauhalta kuullut. Myös pop/jazz-laulussa omaksutaan oma tyyli ajan mittaa. Haastateltava B:n mukaan opintojen alkuvaiheessa opettajaa vaikuttaa enemmän kappalevalintoihin. Tätä haastateltava pitää hyvänä asiana, sillä kun on vielä alussa oman laulamisensa kanssa, ei välttämättä ole vielä näkemystä, mikä olisi itselle sopivaa. Toisaalta ei ole välttämättä vielä tietoaakaan kaikesta, ja opettaja voi laajentaa katsantokantaa. Myös äänenavausharjoitukset siirtyvät opintojen loppuvaiheessa yhä enemmän opiskelijan itsensä vastuulle – pikkuhiljaa alkaa siis opiskelijan oma matka mestariksi.

4 POHDINTA

Haastateltavien vastauksista loisti tärkeimpänä ominaisuutena hyvässä lauluopetuksessa se, että opettaja huomioi oppilaan tarpeet ja on suvaitsevainen. Tyylinmukaisuutta opetellaan molemmissa muita kuuntelemalla; kansanmusiikissa jonkun tietyn laulajan tyyli omaksumalla, pop/jazz-laulussa kuuntelemalla eri artisteja ja opettajaa.

Pop/jazz-musiikille ominaista on yhteismusisointi. Vaikka sitä tehdään myös kansanmusiikissa, on pop/jazz-musiikki vielä leimallisemmin yhtyesoittamista ja -laulamista. Kuten haastateltava B kuvasikin: yleensä on edes pianisti säestämässä. Pop/jazz-laulajalle mikrofoni on vielä tärkeämpi työväline kuin kansanlaulajalle – pop/jazz-musiikkia kun esitetään yleensä vahvistettuna.

Sekä kansanlaulutunnit että pop/jazz-laulutunnit tuntuvat rakentuvan saman kaavan mukaan. Molempien tyylien opetus on Suomessa varsin uutta; Sibelius-Akatemiaa edeltänyt Helsingin musiikkiopisto on perustettu jo vuonna 1882 (Pajamo 2007: 15–16). Klassisen musiikin opetuksella on siis sata vuotta pidemmät perinteet kuin kansanmusiikin ja pop/jazz-musiikin. Molemmat tyylisuunnat ovat joutuneet kamppailemaan uskottavuuskysymysten kanssa – ne kun eivät ole klassisen musiikin tapaan korkeakulttuuria. Kansanmusiikkia ja pop/jazz-musiikkia opetetaan edelleen Suomen musiikkiopistoissa vaihtelevasti. Suomen musiikkioppilaitosten mukaan ”opetus on pääasiassa klassispainotteista, mutta useissa opistoissa on myös pop/jazz- tai kansanmusiikkiope-

tusta” (Musiikin opetus Suomessa -työryhmä 2007). Opettajat siis joutuvat usein opetusmateriaalin lisäksi myös itse luomaan työpaikkansa, sillä musiikkiopistoissa ei ole valmiita opetuspaikkoja.

Haastateltavien vastauksissa pidin siitä, että he ajattelevat kaiken laulun läpäisevän saman perustekniikan. Toivoisin, että minusta tulisi opettaja, joka ei asettaisi tiukkoja genre-rajoja oppilailleen. Toki asiantuntemukseni on kansanmusiikissa, mutta miksen silti saisi laulaa jotain muutakin? Eteenkään laulunharrastamisen ei pitäisi olla niin rypytsaista vaan olisi hienoa, että oppilaat saisivat laulaa ja kuulla monenlaista musiikkia. Siksi minusta onkin hienoa, että on tällaisia ihmisiä kuin haastateltavani, jotka haluavat lisätä ammattitaitoaan opiskelemalla myös toisentyylistä musiikkia kuin heidän pääaineensa on. Opettajan on tärkeä kunnioittaa oppilaan omaa persoonallista ääntä mutta myös opettaa hänelle tiettyjä tyylinmukaisuuksia. Haastateltava B sanoi hienosti, että ei jäädä ainoastaan niin sanottuun perusäänenkäyttöön vaan etsitään rohkeasti myös ääripäitä. Uskoisin, että etsimällä näitä ääripäitä äänestään oppilas saa uusia elämyksiä laulamissa. Ja opettajana haluaisin nimenomaan tarjota näitä elämyksiä. Tieto ja taito ovat tärkeitä, eikä niitä sovi unohtaa. Mutta parhaimmillaan laulaminen on itsellekin suuria elämyksiä. Kun olen itse etsinyt laulamiseen rankkojakin tapoja käyttää ääntä, olen rohkaistunut kokonaisvaltaisesti laulajana.

Olisi varsin hienoa, jos joku päivä musiikkiopistot eivät olisi enää johonkin musiikkityyliin painottuneita vaan niissä olisi tilaa ja mahdollisuuksia kaikille musiikkityyleille. Olisi myös aika saada jonkinlainen kansanlaulajan opaskirja. Nykyinen tilanne varmasti pitää opettajat aktiivisina, kun he joutuvat kokoamaan kaiken materiaalin itse. Mielestäni kansanlaulusta kuitenkin tulisi kirjallisuuden myötä yhä vakavammin otettava ala. Toki nyt on kirjoja, joissa perehdytään johonkin tiettyyn laulutyyliin. Sen lisäksi olisi hienoa, että kansanlaulun opettajille olisi jonkinlainen perusteos, jossa kokeneet kansanlaulun opettajat voisivat jakaa hyväksi havaitsemiaan harjoituksia. Kansanlaulun ja pop/jazzlaulun opetuksen ei tulisi olla marginaalitoimintaa vaan luonnollinen osa suomalaista musiikkikulttuuria.

LÄHTEET

Haastateltava A. Haastattelu Joensuussa 24.11.2008.

Haastateltava B. Haastattelu Joensuussa 5.12.2008.

Hautamäki, T. 1997. Laulajan opas. Tampere: Rytm-instituutti.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Oppimiskäsitykset. Avoin oppimateriaali. <http://aokk.jamk.fi/oppiminen/oppimiskäsitykset.html>

Musiikin opetus Suomessa -työryhmä 2007.
www.musiikinopetus.fi/fi/opiskelu/musiikkiopistot/musiikkiopistot_lyhyesti

Nissilä, P. 2002. Äänen etsintää ja löytämistä. Selvis 4/2002.
<http://www.elvisry.fi/042002/liedes.html>

Pajamo, R. 2007. Musiikkiopistosta musiikkiylioistoksi – Sibelius-Akatemia 125 vuotta. Helsinki: Sibelius-Akatemia.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu, musiikin koulutusohjelma.
<http://musiikki.pkamk.fi/>

Pylkkä, O. 2007. Kognitiivinen oppipoikakoulutus. Luentomateriaali syksyllä 2007 Oppiminen ja opetussuunnitelmatyö -kurssilla.

Rautiainen, K. Laulutunnin ulkoinen ja sisäinen rakenne. Aksel Törnudd (1874–1923) ja Wilho Siukonen (1885–1941) seminaarien ja kansakoulun lauluopetusmenetelmien kehittäjinä 189–1941. Joensuu: Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen osasto. Studia Musica 19.

Sadolin, C. 2000. Complete vocal technique. Copenhagen: Shout.

Vantaan kansanpelimannit ry. www.vantaanpelimannit.net/historia.html

Wikipedia 2009. http://fi.wikipedia.org/wiki/Helsingin_Pop_&_Jazz_Konservatorio

Ylönen-Viiri, P. 2008. Suomen kansanmusiikkiliitto viettää 40-vuotisjuhliaan. Tanhuviesti 2/2008. <http://www.kansantanssinyst.fi/Tanhuviesti/tanhuviesti0208/0208.htm>

LIITE 1. HAASTATTELUPOHJA

Kysymyksiä kansanlaulun ja pop/jazz-laulun opetuksesta

1. Milloin ja missä olet aloittanut lauluopintosi?
2. Missä vaiheessa opintoihin tuli mukaan kansanlaulu / pop/jazz-laulu?
3. Montako pop/jazz-lauluopettajaa sinulla on ollut? Montako kansanlaulu?
4. Millaisia opetuskeinoja pop/jazz-laulun opettajasi ovat käyttäneet?
5. Millainen on tyypillinen pop/jazz-laulutunti?
6. Millaisia opetuskeinoja kansanlaulun opettajasi ovat käyttäneet?
7. Millainen on tyypillinen kansanlaulutunti?
8. Onko molemmilla tunneilla ollut samoja opetuskeinoja? Mitä?
9. Mikä mielestäsi on tärkein yhdistävä tekijä pop/jazz-laulun ja kansanlaulun opiskelussa? Mikä niiden kahden opiskelua erottaa?